

WHAREKAHIKA KI WHAREKAURI.

(NA TEPIWHENUA.)

PUKAPUKA IV.

KUA paenga aku korero e mohio ana mo nga Moriori, kati me abu ake nga korero mo te nuinga o nga tangata o Wharekauri me ona mahi me ona kai. Kaore he whenua hei rite mo Wharekauri te nui o te kai. Kaore he whenua hei rite mo tenei te nui o te tuna he ngarara te tuna ki tenei moutere. E pepehatia ana e pakeke ana te hohio i te tuna ina whakawhiti i nga kauanga. I mahara au he korero whakangako, he rekena nga korero. Kei te notitanga o te whanga he kauanga, e wha maero te whanui, he wai katoa he repo. Hei te Raumati ka miniti te wai ka hopuapua ki te wahi e takahia ana e te hoiho, ka nui te tuna ki reira, ka pakeke ka mania te hoiho. I te whakawhitinga o taku hoa pakeha i tenei wahi ka oho te hoiho i te tuna, taka ana ia ki te wai, ko te hoiho i oma ki uta. I rongo korero au, kaore au i kite e kiia ana kei tetahi wai iti e rere ana ki te Whanga, ko Waipapa te ingoa, hei nga ahiahi pai kaore he hau, ka whakaea te tuna, ka tu te rara, penei me te kahawai e tuki nei ki te akau. Ko te mabi nui o te tuna ki Wharekauri ko te tikinga anake, ebara te rapu me te patu. Ka mau te tangata ki te matau, ko te pukunga tonutanga ake o te kohuwai he tuna, e ta ana ki te matau, e kore e roa kua ki te peeke. He maha nga ahua tuna; he momona, he rarahi. Ko tetahi ika nui ano o te Whanga he patiki. Ko te patu i te tuna ka penatia me te tui kakahu. Ko te wahi e whakapipi ai te patiki kei te ngutuawa o te Whanga, kei te Awapatiki, ngaweki ana tona tini noa atu. Kei te moana he hapuku, he koiro, he pakirikiri. E hiia ana te hapuku i runga toka. E kiia ana i nga wa o mua e hiia ana te hapuku i te roto i te Whanga. Ko tetahi kai nui o Wharekauri he manu, he toroa he titi, he kuaka, he parera, he waana, ara, he toana ki to ratou na reo. He nui te kereru i nga wa o mua, ko te kai he karaka, ara, he koopi ki to ratou na reo. He karaka, he akeake nga tino rakan o tenei moutere, e meatia ana te akeake hei pou taiapa. Ko te waana he mea hari mai no Niu Tireni; i te nui o te roto, o te kai, te tuna, te kohuwai, kua tupu rawa tenei manu, kua tini, a he manu tino tete-

re ki Wharekauri. Ko tenei tetahi o nga manu tino pai o tenei moutere, ko tenei hoki tetahi o nga manu tino reka kua kai au. Ko te manu tini atu ia ki Wharekauri ko te parera; baere atu he wahi he parera, baere atu he wahi he parera, nga hopuapua wai e nohia ana e te parera. Na, huri ake ki nga manu o te moana ki te titi ki te toroa. Kaore e nui nga kupu mo te titi, he manu hoki tenei, e mabia nuitia ana e etahi atu wahi. He toroa te tino kai o Wharekauri ara ko nga kaoro; e kiia ana rarahi ake i te kahi katua, reka atu i te titi he ngako katoa, ko nga mutu toroa, ko Rangitutahi (The Sisters) ko Motuhara. He maha nga tau i tuku kai tonu ai nga tangata o Wharekauri he kai hei whangi i nga mano tangata e huihui ana ki Parihaka, hei kai mo nga teepa a Te Whiti. I puta to ratou kaha ki te mabi kai, ko o ratou na hiahia ake i peehia e ratou kia nui ai te kai hei tuku ki a Te Whiti. Na te aitia nui tonu i pa ka mutu te toku kai ki Parihaka. Kia kotahi ano te ra e rere ai ki nga motu titi ka hoki. Ka toru tau ka hipa nei ka whakaa-ro nga tangata o Wharekauri ki te baere ki te patu titi i Rangitutahi hei tuku ki Parihaka. I haere ratou ki te pito whakateraki tatarai ai kia marino te moana, ka roa e tacari ana ka hoki nga kaumatua ki nga kainga, ka waiho iho nga tamariki ki te tiaki i nga poti, no muri ka kokiritia e nga tamariki nga poti ka rere ki te moutere. Te taenga ki te moutere ka rere etahi o nga tangata ki uta, ka noho etahi i nga poti. Te ekenga ki runga ki te wahi tutika e noho ana ka kua toroa ma tonu, ko nga katua kua rere kei te tahora kei te kimi kai ma a ratou pi. I te momona o te kua toroa kahore rawa e nukunuku, heoi ano ka haua ki te rakau, ka panga iho ki te moana, ma te hunga i runga i nga poti e kohikohi, nawai ra ka totohu nga poti, ka karangatia ake te hunga i uta kia mutu te patu. Ki ana nga poti ka huti nga heera ka rere ki te tua-whenua. No nga poti e hoki ana ka puta te hau, tata rawa atu ki uta ka pouri, kahore e mohiotia te unga. Ko te poti i u ki uta, te mea i mau tonu te heera, ko nga mea i tukua nga heera e rua tahuri katoa, mate ake tokoiwa, he taitamariki anake. He parekura nui whakarahara tenei i pa ki Wharekauri, i rangona ai te tangi ki nga wahi katoa o tenei moutere. Tetahi parekura nui ano no te pakeha i rere mai i Rangiauria ki Wharekauri, tahuri ana, tokoono, tokoono atu ki te moana kore rawa he morehu. E tika ana ano anei moutere kia kiia he urupa kaipuke, ka 41 katoa nga kaipuke kua pakaru ki konei, kei te toe tonu nga koivi o etahi. No te matenga